

نقش دادستان در صیانت از حقوق بیماران، جلوه‌ای از حقوق عامه

دکتر عباسعلی اکبری^۱، دکتر مهرداد تیموری^۲

چکیده

با توجه به اینکه سطح سلامتی در جامعه یکی از مؤلفه‌های جامعه ایمن و پیشرفته را فراهم می‌کند و از موارد رفاه اجتماعی قلمداد می‌شود؛ لذا پیشگیری از مبتلا شدن شهروندان به بیماری و کنترل و درمان بیماری‌ها و در کنار آن توجه به حقوق بیماران یکی از موضوعات مهم در جامعه می‌باشد. از سویی نیز، یکی از نهادهای حافظ منافع عمومی شهروندان که با استفاده از ظرفیت‌های قانونی خود می‌تواند حقوق بیماران را تأمین نماید نهاد دادستانی می‌باشد. لذا هدف از این مقاله ضمن شناخت جایگاه قانونی حقوق بیمار در نظام حقوق ایران و بررسی نقش دادستان در صیانت از حقوق بیماران به‌عنوان جلوه‌ای از حقوق عامه است. مقاله حاضر بر اساس روش توصیفی و تحلیلی و مطالعه اسناد و منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته است. یافته‌ها و نتایج تحقیق حاکی از این است که حقوق بیماران در بسیاری از اسناد داخلی و بین‌المللی مورد شناسایی قرار گرفته است؛ همچنین دادستان‌ها نیز به‌عنوان مدعی‌العموم در راستای احیای حقوق عامه شهروندان در صیانت از حقوق بیماران صلاحیت‌هایی از جمله پیشگیری از جرم، کشف جرم، احیای حقوق عامه، نظارت بر امور زندانیان و همکاری با تشکل‌های مردم نهاد را دارا می‌باشند.

کلید واژه: دادستان، حقوق عامه، حقوق بیمار، پیشگیری، درمان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

^۱ وکیل پایه دادگستری و استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران.

a.ali_akbari@yahoo.com

^۲ استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران. (نویسنده مسئول)

mehrdadteymooril@gmail.com

مقدمه

سلامت عمومی بی‌گمان یکی از مصادیق منافع عمومی است که فقدانش لطمات سنگین و جبران‌ناپذیری را بر کیان حیات جمعی آدمیان وارد خواهد آورد. اهمیت این امر در وضعیت بیماری بسیار جدی‌تر می‌شود. مهم آنکه، اگر نظام اولویت بندی منابع کمیاب برای این وضعیت ایجاد نشود، جان‌های بی‌شمار از دست می‌رود و ابعاد گوناگون حیات جمعی به سرعت متلاشی خواهد شد. پرسش بنیادین به مبانی طراحی نظام اولویت بندی و ارائه خدمات پزشکی و بهداشتی در شرایط بیماری و نظام متناسب با آن‌ها باز می‌گردد. ترجمه و تبدیل آن مبانی و این نظام به احکام و رویه‌های قانونی هسته سخت «حقوق سلامت عمومی» را تشکیل خواهد داد. (راسخ، ۱۴۰۰: ۵۷) امروزه اهمیت سلامتی تا جایی است که استفاده از فناوری‌های نوین در مراقبت‌های بهداشتی و درمانی نشان‌دهنده یک تغییر پارادایم در نحوه ارائه مراقبت‌های درمانی بوده که آن را بیمار محورتر، در دسترس‌تر و از نظر فناوری پیشرفته‌تر می‌کند. توسعه فناوری‌های شبیه‌سازی واقعیت مجازی و واقعیت افزوده در سیستم‌های مراقبت‌های بهداشتی می‌تواند نه تنها در جراحی‌ها، بلکه در تشخیص، توان‌بخشی، آموزش و آموزش نیز اعمال شود. جراحان اکنون می‌توانند از متخصصان مستقر در هر نقطه از جهان در طی مراحل پیچیده کمک بالادرنگ دریافت کنند. با قرار دادن هدست‌های واقعیت مجازی، جراحان می‌توانند دیدگاه بصری خود را با متخصصان راه دور به اشتراک بگذارند و به آن‌ها اجازه می‌دهد راهنمایی، مشاوره و حتی دستورالعمل‌های گام به گام ارائه دهند. پیامدها عمیق است. کمک جراحی از راه دور باعث افزایش دقت جراحی و ایمنی بیمار می‌شود، به ویژه در مواردی که شامل شرایط نادر یا رویه‌های پیچیده است که ممکن است تخصص محلی محدود باشد، ارزشمند است (اکبری و تیموری، ۱۴۰۲: ۱۱).

شیوع بیماری ابعاد مختلف حیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی افراد را سخت تحت الشعاع قرار داده و خسارات جانی و مالی زیادی به بار می‌آورد. (رمضانی قوام‌آبادی، ۱۳۹۹: ۱۸۲) از جمله بیماری کووید-۱۹ که پس از ثبت نخستین مورد در اواخر دسامبر ۲۰۱۹ در شهر ووهان چین، این بیماری خیلی زود با انتقال انسان به انسان به سراسر جهان گسترش یافت و نگرانی‌های جهانی را برانگیخت، به طوری که سازمان بهداشت جهانی وضعیت شیوع بیماری کووید-۱۹ را پاندمی اعلام کرد. (تیموری، بیگی و احدی، ۱۴۰۰: ۴۶۶) شیوع بیماری همه‌گیر کرونا در کشور همگان را بر این نکته توجه ساخت که بدون استفاده از ظرفیت‌ها و امکانات موجود در نهادهای عمومی، نمی‌توان بر این بحران فائق آمد. یکی از نهادهای مهم در این عرصه که با استفاده از صلاحیت‌های قانونی می‌تواند سایر بخش‌ها را در مهار بیماری‌ها یاری کند، نهاد دادستانی است. این نهاد به‌عنوان مدعی‌العموم همواره حافظ منافع عمومی شهروندان بوده و در راستای تأمین حداکثری حقوق در معرض خطر شهروندان عمل کرده است. دادستان وظیفه حمایت و تضمین حق بر سلامتی شهروندان را بر عهده دارد که باید با استفاده از صلاحیت‌های قانونی

خود در حراست از این حق کوشا باشد. (درخشان، ۱۳۹۹: ۵) بنابراین یکی از نهادهایی که در زمینه صیانت از حقوق بیماران به‌عنوان مصدق‌ای از حقوق عامه به‌عنوان نماینده دولت ایفاء نقش نماید نهاد دادستانی است؛ که با اقدامات تأثیرگذار و تصمیمات مقتضی در خصوص صیانت از حقوق بیماران می‌تواند نقش تأثیرگذاری داشته باشد. از همین رو، سؤال اصلی پژوهش این است که دادستان بر اساس چه معیارهایی می‌تواند حقوق بیماران را صیانت نماید و مصادیق تضمین این حقوق شامل چه مواردی است؟

۱- مفهوم و جایگاه قانونی حقوق بیمار

به منظور تبیین بهتر موضوع در این قسمت به تعریف مفهوم حقوق بیمار و همچنین شناخت جایگاه قانونی حقوق بیمار در اسناد داخلی و بین‌المللی پرداخته می‌شود.

۱-۱- مفهوم حقوق بیمار

برابر اشاره منشور حقوق بیمار مصوب ۱۳۸۸ یک‌یک افراد جامعه متعهد به حفظ و احترام به کرامت انسان‌ها می‌باشند. این امر در شرایط بیماری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بر اساس قانون اساسی توجه به کرامت والای انسانی از اصول پایه نظام جمهوری اسلامی بوده، دولت موظف است خدمات بهداشتی و درمانی را برای یک‌یک افراد کشور تأمین کند. بر این اساس ارائه خدمات سلامت باید عادلانه و مبتنی بر احترام به حقوق و رعایت کرامت انسانی بیماران صورت پذیرد. از همین رو مفهوم حقوق بیمار را رعایت عدالت در دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی بدون تبعیض از لحاظ جنسیت، نژاد، مذهب و سایر ویژگی‌ها و همچنین دریافت مطلوب خدمات سلامت، دریافت خدمات سلامت آزادانه، دریافت آزادانه اطلاعات، حفظ حریم خصوصی بیمار و دسترسی به نظام کارآمد رسیدگی به شکایت دانست.

۱-۲- حقوق بیمار در اسناد داخلی

مطابق با اصل ۲۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، تأمین الزامات بهداشتی شهروندان بر عهده دولت است. با توجه به این الزام گسترش بیماری‌ها در جامعه نقض تعهدات و مسئولیت‌های دولت در زمینه بهداشت عمومی قلمداد می‌شود و با مکانیسم‌های مربوط به مسئولیت مدنی، دولت ملزم به جبران خسارت از زیان‌دیدگان خواهد بود. (مهرا، ۱۳۹۹: ۱۴۶) همچنین، در سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در سال ۱۳۹۳ بر ارائه خدمات بهداشتی، درمانی (بند ۱)؛ اولویت پیشگیری بر درمان (شق ۱ بند ۲)؛ اصلاح و تکمیل نظام‌های پایش، نظارت و ارزیابی برای صیانت قانونمند از حقوق مردم و بیماران و اجرای صحیح سیاست‌های کلی (شق ۶ بند ۲)؛ تحقق عدالت و ارائه

خدمات درمانی مطلوب به مردم (بند ۷)؛ افزایش و بهبود کیفیت و ایمنی خدمات و مراقبت‌های جامع و یکپارچه سلامت با محوریت عدالت و تأکید بر پاسخگویی، اطلاع‌رسانی شفاف، اثربخشی، کارایی و بهره‌وری در قالب شبکه بهداشتی و درمانی منطبق بر نظام سطح‌بندی و ارجاع (بند ۸)؛ نیز از موارد مهمی است که در راستای حفظ و ارتقاء حقوق بیماران می‌توان به آن‌ها اشاره نمود. البته اصلی‌ترین و کلی‌ترین تجلی حقوق بیمار در منشور حقوق بیمار در ایران مصوب ۱۳۸۸ است که در مقدمه منشور اشاره داشته است این منشور با توجه به ارزش‌های والای انسانی و مبتنی بر فرهنگ اسلامی و ایرانی و بر پایه برابری کرامت ذاتی تمامی گیرندگان خدمات سلامت و با هدف حفظ، ارتقا و تحکیم رابطه انسانی میان ارائه‌کنندگان و گیرندگان خدمات سلامت تنظیم شده است؛ و برابر بندهای ۵ گانه این منشور ۱. دریافت مطلوب خدمات سلامت حق بیمار است؛ ۲. اطلاعات باید به نحو مطلوب و به میزان کافی در اختیار بیمار قرار گیرد؛ ۳. حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه بیمار در دریافت خدمات سلامت باید محترم شمرده شود؛ ۴. ارائه خدمات سلامت باید مبتنی بر احترام به حریم خصوصی بیمار (حق خلوت) و رعایت اصل رازداری باشد؛ ۵. دسترسی به نظام کارآمد رسیدگی به شکایات حق بیمار است.

همچنین، برای مثال پس از شیوع بیماری همه‌گیر کرونا در کشور به‌منظور مقابله و مدیریت شیوع ویروس کووید-۱۹ « ستاد ملی پیشگیری و مقابله با کرونا» تشکیل گردید. این ستاد در بالاترین سطح تصمیماتی را به‌منظور مقابله و پیشگیری از بیماری اتخاذ می‌کند؛ که نیازمند اجرای آن توسط نهادهای مختلف در سطح جامعه می‌باشد. از همین رو، یکی از نهادهایی که زمینه پیشگیری و درمان بیماری‌ها نقش ایفاء می‌کند قوه قضاییه است که با استفاده از نهادهای ذی‌ربط خود از جمله دادستانی می‌تواند در مقابله و شیوع با بیماری‌ها یاری‌رسان باشد؛ بنابراین بر اساس وظایف و تکالیفی که مطابق قانون اساسی بر عهده قوه قضاییه است کشف جرم، پیشگیری از وقوع جرم و احیای حقوق عامه است که برابر اصل ۱۵۶ قانون اساسی بر آن تأکید شده است که نهاد دادستانی به نقش اساسی در تأمین و اجرای موارد فوق دارد. همچنان که یکی از مقامات مهم در جامعه به‌عنوان مدعی‌العموم دادستان است. مقام دادستان به‌عنوان وکیل مردم در مقام دفاع از حقوق بیماران در مواقع نقض این حقوق نیز می‌تواند ورود پیدا کرده و موجب توقف تضعیف حقوق بیماران گردد.

۱-۳- حقوق بیمار در اسناد بین‌المللی

حق برخورداری از بالاترین استاندارد قابل دستیابی سلامت جسمی و روانی فارغ از نژاد، مذهب، عقیده سیاسی و وضعیت اقتصادی یا اجتماعی هر فرد به‌عنوان یکی از بنیادی‌ترین حقوق بشر نخستین بار در اساسنامه سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۴۶ شناسایی شد. مقدمه این اساسنامه، سلامت را نه تنها فقدان ضعف و بیماری، بلکه تندرستی کامل جسمی، روانی و اجتماعی تعریف کرده است. (بیگی و

تیموری، ۱۴۰۰: ۵) و برابر بند (ز) از ماده ۲ اساسنامه سازمان بهداشت جهانی، «تقویت و توسعه اقدامات برای مرتفع ساختن امراض ساریه و غیر ساریه و غیره»، از جمله وظایف این سازمان، اعلام شده است. همچنین، میثاق بین‌المللی مربوط به حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی مصوب در تاریخ ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶، به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد می‌رسد. به موجب بند (۱) ماده ۱۲ میثاق بین‌المللی، «دولت‌های طرف این میثاق حق هرکس را به تمتع از بهترین حال سلامت جسمی و روحی ممکن الحصول به رسمیت می‌شناسند» و طبق بند (۲) همین ماده، «تدابیری که دولت‌های طرف این میثاق برای استیفای کامل این حق اتخاذ خواهند کرد، شامل اقدامات لازم برای تأمین امور ذیل خواهد بود: ... ج. پیشگیری و معالجه بیماری‌های همه‌گیر- بومی حرفه‌ای و سایر بیماری‌ها همچنین پیکار علیه این بیماری‌ها». (السان، ۱۳۹۹: ۲۱۸) بنابراین، حقوق بیمار در بهره‌مندی از سلامتی که وظیفه دولت‌ها است نیز در اسناد بین‌المللی شناسایی شده است.

۲- جلوه‌های حقوق بیمار

از آنجایی که سلامت در نهاد حق مفهوم‌پردازی می‌شود، اعمال آن از سوی ذی‌حق، تابع اصل تعیین سرنوشت، احترام، اراده آزاد و خودآیینی است. نتیجه چنین رویکردی این است که در صورت بیماری، فرد در درمان شدن و دریافت مداخلات درمانی، دارای اختیار کامل و هرگونه معالجه‌ای باید با رعایت رضایت آگاهانه وی صورت گیرد. (خسروی، ۱۳۹۹: ۳۸۷) بیماری‌های اپیدمیک یکی از این موارد است که می‌تواند به‌عنوان مصداقی از قوه قهریه باعث بروز لطمات ناخواسته پیش‌بینی نشده و اجتناب‌ناپذیر بسیاری به افراد بیمار شوند. لذا در ادامه به بررسی جلوه‌های حقوق بیمار پرداخته می‌شود.

۲-۱- دریافت مطلوب خدمات سلامت

همچنان که اقداماتی از قبیل «تأمین مالی بیماران از طریق بیمه‌های درمانی»، «تسهیل در ارائه خدمات از طریق تسریع در صدور دفترچه گروه‌های تحت پوشش» و «پوشش حمایتی خدمات تشخیصی-درمانی و داروهای بیماران مبتلا به بیماری‌های خاص» توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی انجام گردیده است. (عساکره، ۱۳۹۹: ۵۱) همچنین به جهت حمایت از اقشار آسیب‌پذیر جامعه علی‌الخصوص در مواقع بیماری ارائه خدمات درمانی از طریق تأمین اجتماعی و نظام بیمه، تهیه و توزیع اقلام بهداشتی و تجهیزات بیمارستانی، تجهیز بیمارستان‌ها و مراکز درمانی به کادر موردنیاز درمانی، کنترل و پیشگیری از اشتباهات پزشکی و قصور کادر درمان، لوازم بهداشتی پیشگیری و درمانی بیماران مبتلا به بیماری‌های همه‌گیر همانند دستکش، ماسک، مواد ضدعفونی‌کننده و همچنین تهیه به‌موقع واکسن و داروهای موردنیاز بیماری‌های خاص برای درمان از جمله موارد دریافت مطلوب خدمات

سلامت است که در راستای تأمین حقوق بیماران می‌توان به آن‌ها اشاره نمود. هم‌چنین برابر ماده ۵ دستورالعمل نظارت و پیگیری حقوق عامه مصوب ۱۳۹۷ عدم توجه به بهداشت و سلامت عمومی یکی از موارد رسیدگی و اقدام لازم توسط دادستانی است.

۲-۲- دریافت خدمات سلامت آزادانه

یکی از مقام‌های اثرگذار قضایی در ساحت حاکمیت، دادستان است. نقش دادستان در پیشگیری، تعقیب و مجازات سودجویان و سوءاستفاده کنندگان بسیار مهم است. این مقام، به‌عنوان نماینده جامعه در امر پیشگیری از وقوع جرم، صلاحیت مداخله و اقدامات پیش‌دستانه را دارا است؛ و با توجه به نقش مؤثر ایشان در تضمین و احیای حقوق عامه می‌تواند مواردی که منجر به تهدید بهداشت عمومی از طریق امتناع از توزیع لوازم و وسایل بهداشتی موردنیاز در جهت پیشگیری از بیماری‌ها می‌شود را شناسایی و با تشکیل پرونده قضایی اقدامات قانونی در خصوص صدور حکم و مجازات آن‌ها را پیگیری کند؛ بنابراین، حمایت قضایی از دستگاه‌های مرتبط با امر پیشگیری و درمان بیماری‌ها بایستی در زمره اولویت‌های مجموعه قضایی باشد و دستگاه قضایی با محتکران اقلام بهداشتی پیشگیرانه برخورد کند. (عساکره، ۱۳۹۹: ۵۷) البته در کنار احتکار اقلام و لوازم بهداشتی باید به احتکار اقلام خوراکی نیز توجه گردد چراکه گران‌فروشی، کم‌فروشی و احتکار مواد غذایی نیز از جمله موارد قابل توجه برای بیماران است.

۲-۳- دریافت آزادانه اطلاعات

حق بر آزادی اطلاعات یکی از حقوق شناخته شده بشری است که تحقق آن به تضمین مشارکت مؤثر مردم در جامعه منجر می‌شود. بدیهی است که التزام دولت‌ها به مسأله شفافیت به عنوان یکی از مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب، می‌تواند تا حد زیادی به تحقق جریان آزاد اطلاعات کمک کند. (رشیدی و دیگران ۱۳۹۹: ۲۵) جریان آزادانه اطلاعات یکی از ارکان ضروری برای دستیابی به مشارکت فعال شهروندان در امور جامعه محسوب می‌شود، زیرا تنها در یک محیط شفاف و برخوردار از امکان دسترسی آزاد به اطلاعات خواهد بود که مردم می‌توانند با درک کامل از اوضاع جامعه خویش آزادانه در خصوص نحوه اداره امور آن مشارکت نمایند. (ضمیری و نصیری حامد، ۱۳۸۹: ۱۸۵) یکی از مسائل مهم دسترسی مطلوب و آزادانه به اطلاعات است که به‌منظور جلوگیری از بروز اضطراب و حفظ نظم عمومی احتمال محدودسازی دسترسی به اطلاعات و آمار بیماری توسط دولت محدود کرد؛ که این امر با دسترسی آزادانه و مطلوب اطلاعات توسط بیماران در تضاد است. چرا که با برخورداری از اطلاعات آزادانه درباره بیماری و نحوه درمان آن بیماران می‌توانند از ابتلا و درمان خود مراقبت نمایند. از همین رو دادستان در چارچوب تضمین حقوق بیماران می‌تواند اقدامات لازم را در دسترسی آزاد به اطلاعات به عمل آورد.

۲-۴- حفظ حریم خصوصی بیمار

حریم خصوصی بیمار و وضعیت پزشکی او در زمره حقوق غیرقابل انکار است. اطلاعات بهداشتی از جمله حساس‌ترین و شخصی‌ترین اطلاعاتی است که افراد در اختیار دارند. همان‌گونه که بیماران باید بتوانند برای بهبود وضع سلامت خود به پزشکان اعتماد کنند، در خصوص محرمانگی اطلاعات و تصاویر پزشکی خود نیز که نزد گروه پزشکی است باید احساس اطمینان کنند. بنا بر رویه متداول، مهم‌ترین اصل در کنار درمان و مراقبت از بیماران، احترام به حریم خصوصی و حفظ حرمت شخصیت بیمار است. (قاسمی، ۱۴۰۰: ۲۲۹-۲۳۰) حریم خصوصی از ارزش‌های مهمی است که تمام جوامع بشری به آن اهمیت می‌دهند. با گسترش فناوری اطلاعات و سهولت نقض حق حریم خصوصی داشتن، در کنار شخصی‌تر شدن زندگی افراد، اهمیت حفظ حریم خصوصی نیز بیشتر شده است. حفظ حریم خصوصی در فضاهای مختلف، طیف وسیعی از رفتارها را در برمی‌گیرد. در حوزه ارائه خدمات پزشکی نیز به واسطه این که دست‌اندرکاران امر مراقبت و درمان با افراد و حریم خصوصی آن‌ها در ارتباط هستند، مفهوم حریم خصوصی اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند. (آزیز و خانی، ۱۳۹۷: ۱) البته لازم به ذکر است که در وضعیت بیماری قاعدتاً حفظ حریم خصوصی بیماران از جمله وجود فضای کافی برای درمان بیماران، دسترسی مساوی به کارکنان درمانی هم‌جنس در مراکز درمانی و همچنین نیز رعایت حریم اخلاقی در درمان بیماران مهم است و از سویی نیز توجه به هم‌جنس بودن کادر درمان و بیمار ضرورتی دوچندان دارد.

۲-۵- دسترسی به نظام کارآمد رسیدگی به شکایت

از آنجاکه تمامی انسان‌ها دارای کرامت ذاتی هستند، توجه به رعایت عدالت در ارائه خدمات بهداشتی و سلامتی امری بسیار مهم است بر اساس اصل عدالت هر انسانی باید به میزان نیازی که دارد از خدمات بهداشتی و سلامتی برخوردار باشد. ارائه خدمات سلامتی توسط گروه درمان بدون توجه به رتبه، مذهب، مقام و ثروت انسان‌ها باید صورت گیرد و با در نظر گرفتن آخرین مطالعات و مبتنی بر شواهد علمی و متناسب با نیاز بیماران باید ارائه شود. (خسروپناه و دیگران، ۱۴۰۰: ۷) همچنان که برابر (شق ۱ بند ۱) منشور حقوق بیمار، هر بیمار حق دارد در صورت ادعای نقض حقوق خود بدون اختلال در کیفیت دریافت خدمات سلامت به مقامات ذی‌صلاح شکایت نماید؛ (شق ۲) بیماران حق دارند از نحوه رسیدگی و نتایج شکایت خود آگاه شوند؛ (شق ۳) خسارت ناشی از خطای ارائه‌کنندگان خدمات سلامت باید پس از رسیدگی و اثبات مطابق مقررات در کوتاه‌ترین زمان ممکن باید جبران شود.

۳- نقش دادستان در صیانت از حقوق بیماران

از نگاه حقوق کیفری، در یکسو مسئولیت کیفری دولت در خصوص شیوع بیماری و اقدامات دولت‌ها در زمینه مقابله و اطلاع‌رسانی در مورد آن مطرح می‌گردد و از سوی دیگر موضوع جبران خسارت‌های جمانی وارده به قربانیان مستقیم بیماری و نیز خسارت‌های روانی وارده به جامعه ناشی از بار روانی تحمیل شده در نتیجه پوشش رسانه‌ای همراه با اغراق از وقایع مربوطه، قابل طرح است. اگر پذیرفته شود که قربانیان حوادث به جبران خسارت نیازمندند، می‌توان اصول کلی حاکم بر جبران خسارت دولتی را در خصوص بیماری نیز قابل اعمال دانست. (مهرا، ۱۳۹۹: ۱۴۴) از همین رو، در ادامه به بررسی نقش دادستان در صیانت از حقوق بیماران پرداخته می‌شود.

۳-۱- پیشگیری

به منظور حمایت و صیانت از حقوق بیماران، ارزیابی اقدامات درمانی اجباری مراکز بهداشتی نسبت به بیماران، تصمیمات منتهی به پیشگیری و اعمال درمانی‌های خاص در صورت اعتراض یا شکایت بیمار، باید توسط دادگاه و در فرایند دادرسی منصفانه رسیدگی شود تا به بهانه درمان، سوءاستفاده درمانی و نقض حقوق بشر اتفاق نیافتد و از قصور و سهل‌انگاری در فرایند درمان نیز پیشگیری به عمل آید. (خسروی، ۱۳۹۹: ۴۰۱) هزینه‌های درمانی برای مبتلایان به بیماری‌های خاص، می‌تواند باری مضاعف را بر دوش آن‌ها بگذارد. به‌علاوه این که حتی اگر فرد بیمار مشمول بیماری خاص نشده باشد، نیز مصداق دیدگاه کلی خواهد بود که مطابق با آن «بیماری علاوه بر درد هزینه نیز دارد» و این هزینه‌ها برای تعداد زیادی از افراد جامعه ممکن است بیش‌ازحد توان باشد. (مهرا، ۱۳۹۹: ۱۵۱) با توجه به این که افرادی در جامعه دارای درآمد متوسط یا کمی هستند، لذا انجام اقدامات پیشگیرانه از بیماری از جمله موارد مهم پیشینی در صیانت از حقوق بیماران محسوب می‌شود.

مطابق اصل ۱۵۶ قانون اساسی، قوه قضاییه «پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی» بوده و یکی از عمده وظایف آن، «احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع» می‌باشد. پوشیده نیست که یکی از مهم‌ترین ارکان قوه قضاییه در تحقق بخشیدن به چنین هدفی، دادستان است. از سوی دیگر می‌توان ارتکاب جرم را بارزترین تجلی خدشه در حقوق و آزادی‌های اشخاص و جامعه دانست و عملکرد مناسب دادستان در حوزه حقوق کیفری می‌تواند تا حدود زیادی پاسداشت حقوق و آزادی‌های عمومی را ارتقا بخشد. (طهران نظیف و طهماسبی، ۱۳۹۷: ۹۳) همچنان که برابر دستورالعمل شماره ۳ طرح جامع رفع اطاله دادرسی مصوب ۱۳۸۵ مطابق ماده ۱ پیشگیری از وقوع جرم از وظایف مهم مصرحه دادستان هر حوزه قضایی است. همچنین در بند (الف) ماده ۳ قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۱ نیز دادرسی که عهده‌دار کشف جرم، تعقیب متهم به جرم، اقامه دعوی از جنبه

حق‌اللہی و حفظ حقوق عمومی و حدود اسلامی، اجرای حکم و همچنین رسیدگی به امور حسبه وفق ضوابط قانونی است به ریاست دادستان می‌باشد؛ و مصداق بارز صیانت از حقوق بیماران به‌عنوان حقوق عامه است؛ و در قانون پیشگیری از وقوع جرم نیز برابر بند ۵ ماده ۲ دادستان کل کشور به‌عنوان یکی از اعضای شورای عالی پیشگیری از جرم است. از همین رو، دادستان‌ها می‌بایست به‌منظور حفظ حقوق بیماران تدابیری نظارتی بر اقدامات بهداشتی و درمانی به‌منظور بهره‌مندی برابر از خدمات سلامتی بیماران، کنترل و پیشگیری از اشتباهات پزشکی و قصور کادر درمان انجام دهند.

۳-۲- کشف جرم

از جمله وظایفی که بر اساس قانون بر عهده دادستان گذاشته شده است کشف جرم و تعقیب مجرمان است؛ که در حقیقت مرحله پس از وقوع جرم است که شامل مواردی از قبیل احتکار لوازم بهداشتی پیشگیری و درمانی بیماران مبتلا به بیماری‌های همه‌گیر همانند دستکش، ماسک، مواد ضد عفونی‌کننده و همچنین تهیه به موقع واکسن و داروهای مورد نیاز برای درمان بیماران خاص است. لذا دادستان با تضمین سلامت بیماران و جلوگیری از انجام موارد فوق از حقوق بیماران صیانت می‌کند. دادستان‌ها می‌بایستی بر خبرها و اطلاعات جعلی و نادرست که منجر به گمراه کردن بیماران در رسانه‌ها و فضای مجازی است نظارت داشته و کشف جرایم مرتبط با مسائل پزشکی و درمانی علی‌الخصوص بیماران و تعقیب متهمان پرونده‌های پزشکی و درمانی را در راستای حفظ حقوق بیماران در اولویت قرار دهند. از همین رو دادستان به‌عنوان مدعی‌العموم می‌بایست هر فعل یا ترک فعلی که منجر به تضعیف حقوق بیماران می‌شود. نسبت به عاملان اقدام بزهکارانه اقدامات مقتضی را در راستای کشف جرم انجام دهند. همچنان که برابر ماده ۱۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری جلوگیری از فعالیت تمام یا بخشی از امور خدماتی یا تولیدی از قبیل امور تجاری، کشاورزی، فعالیت کارگاه‌ها، کارخانه‌ها و شرکت‌های تجاری و تعاونی‌ها و مانند آن ممنوع است مگر در مواردی که حسب قرائن معقول و ادله مثبت، ادامه این فعالیت متضمن ارتکاب اعمال مجرمانه‌ای باشد که مضر به سلامت، محل امنیت جامعه و یا نظم عمومی باشد که در این صورت، بازپرس مکلف است با اطلاع دادستان، حسب مورد از آن بخش از فعالیت مذکور جلوگیری و ادله یادشده را در تصمیم خود قید کند. از همین رو دادستان می‌تواند در راستای تأمین حقوق بیماران که با رعایت این حقوق سلامتی سایر افراد را تضمین می‌کند اقدام نماید.

همچنین در مرحله تحقیقات مقدماتی می‌توان به موارد تعقیب توسط دادستان و اختیارات قانونی وی در این خصوص اشاره نمود. (پور قهرمانی و تیموری، ۱۳۹۹: ۷۵) همچنان که برابر موارد ۱۱ و ۲۹۰ قانون آیین دادرسی کیفری، دادستان‌ها می‌توانند به‌عنوان مدعی‌العموم علیه شرکت‌ها و کارخانه‌هایی که

در مدت شیوع بیماری اقدام به احتکار، کم‌فروشی، گران‌فروشی و هرگونه تخلف دیگری شده‌اند، اقامه دعوا نمایند. (درخشان، ۱۳۹۹: ۳۰)

از جمله حساسیت‌های مرحله کشف جرم، کیفیت اطلاع بر وقوع آن است. قانون‌گذار مالک اطلاع بر بزه را بر مبنای تقسیم جرایم به «مشهود» و «غیرمشهود» قرار داده است. هرچند مقنن تعریف روشنی از جرایم مشهود و غیرمشهود به دست نداده لکن در ماده ۴۵ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ مصادیق جرایم مشهود را احصا نموده است. (طه‌پان نظیف و طهماسبی، ۱۳۹۷: ۱۰۲) همچنان که در مرحله تعقیب مجرم نیز برابر شناسایی جرایم دارای حیثیت عمومی و از لحاظ جنبه عمومی و اعلام شکایت بزه دیده از باب جنبه خصوصی جرم نیز دادستان موظف به تعقیب مجرمان است.

۳-۳- احیاء حقوق عامه

دستورالعمل نظارت و پیگیری حقوق عامه مصوب ۱۳۹۷ به منظور حفظ و احیای حقوق عامه شهروندان وظایفی را بر عهده نهاد دادستانی قرار داده است که برابر بند (الف) ماده ۱ این دستورالعمل حقوق عامه: «حقوقی است که در قانون اساسی، قوانین موضوعه و یا سایر مقررات لازم‌الاجرا ثابت است و عدم اجرا یا نقض آن، نوع افراد یک جامعه مفروض مانند افراد یک شهر، منطقه، محله و صنف را در معرض آسیب یا خطر قرار می‌دهد یا موجب فوت منفعت یا تضرر یا سلب امتیاز آنان می‌شود، از قبیل آزادی‌های مشروع، حقوق زیست‌محیطی، بهداشت و سلامت عمومی، فرهنگ عمومی و میراث فرهنگی، انفال، اموال عمومی و استانداردهای اجباری». حقوق عامه، به‌طور کل شامل منافع ملی، حقوق شهروندی، منفعت عمومی و مصالح عمومی حقوق عمومی را در برمی‌گیرد که دادستان وظیفه صیانت آن را بر عهده دارد. از جمله مصادیق حقوق عامه سلامت روان بیماران را می‌توان نام برد؛ که تأثیر به‌سزایی در جامعه دارد در حقیقت افرادی که نیز دچار بیماری نشده‌اند با توجه به شرایط و ترس از ابتلا و سایر مسائل پیرامون از لحاظ سلامت روان دچار مشکلاتی خواهند شد.

در جرایمی که صرفاً جنبه خصوصی دارند، شخص ذی‌نفع شکایت خود را تقدیم مراجع صالح قضایی کرده و تعقیب متهمان را درخواست نماید. در جرایمی که جنبه عمومی داشته و ذی‌نفع معینی ندارد، بلکه کلیه شهروندان به‌صورت بالقوه ذی‌نفع هستند، دادستان صلاحیت پیدا می‌کند؛ بنابراین یکی از صلاحیت‌های دادستان، مدعی‌العموم بودن این مقام است که می‌تواند از جانب شهروندان در صورت نقض منافع آنان یا جامعه، اقامه دعوی نموده و در مراجع صالح داخلی یا بین‌المللی پیگیری حقوق حقه ایران و شهروندان باشد. (درخشان، ۱۳۹۹: ۲۷-۲۸) که صیانت از حقوق بیماران را در راستای عضوی از جامعه مورد اشاره قرار گرفته است. از جمله موارد مورد اشاره و فراگیر نقش دادستان در صیانت از حقوق عامه شهروندان که موجب جلوگیری از ابتلای شهروندان به بیماری‌های همه‌گیر می‌شود و قطع زنجیره

انتقال ویروس کمک می‌کند که دادستان می‌بایست در این خصوص تدابیر مناسب و مقتضی را با بهره‌گیری از ظرفیت قانونی خود اخذ نماید. می‌توان به مواردی از قبیل ممنوعیت برگزاری تجمعات به‌خصوص در محیط‌های سر بسته و برگزاری مراسم‌هایی همانند عروسی، جشن تولد و گرامیداشت اعیاد، مجالس ترحیم، تجمع هیئت‌های مذهبی و اقامه نماز جماعت، تعطیلی مراکز پر ریسک از جمله سینماها و رستوران‌ها، استخرها و سایر مکان‌های پرجمع و جلوگیری از فعالیت مشاغل پرخطر، برگزاری کلاس‌های درسی و سایر تجمعات مخاطره‌آمیز که احتمال شیوع بیماری را افزایش می‌دهد، اشاره نمود.

۳-۴- نظارت بر امور زندانیان

زندان در پهنه سیاست جنایی، همچنان مورد توجه‌ترین کیفرها به شمار می‌رود. در پرتو این مجازات، آزادی آمد و شد بزهکاران برای دوره‌ای سلب می‌شود. اجرای این مجازات آنگاه عادلانه و از لحاظ کیفری اثربخش می‌شود که یک سلسله اصول بر آن ناظر باشد. با شیوع بیماری اجرای این اصول با چالش‌های متعددی همراه شده است؛ زیرا پیش از این رعایت و تضمین آن‌ها با تکیه بر ظرفیت‌های محیط حقیقی صورت گرفته بود؛ اما با پیدایش بیماری و چالش‌های پدید آمده از آن در زمینه تضمین حق سلامت و آزادی‌های بنیادین زندانیان، بازپروری بزهکاران، بازدارندگی و توان‌گیری کیفری، ضرورت شناسایی چاره برای کنارگذاری چالش‌ها و همچنین بازنگری سیاست جنایی اهمیت یافته است. (نیازپور، ۱۳۹۹: ۲۷۷) در این میان حق بر سلامت زندانیان نیز به مثابه حق بنیادی این قشر مطابق تعهدات و تکالیفی که مقررات داخلی و اسناد بین‌المللی بر عهده دولت‌ها گذاشته است؛ بایستی به جد مورد توجه قرار گیرد. از همین رو، یکی از مهم‌ترین وظایف دولت‌ها توجه به سلامت همگانی و نظارت بر اجرای درست این حق است که سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور به‌عنوان بازوی اجرایی حاکمیت‌ها در خصوص مسائل بهداشتی و درمانی زندانیان باید این وظایف را انجام دهد. چرا که تبعیض در ارائه خدمات بهداشتی و درمانی و لوازم و تجهیزات پزشکی و عدم انجام آزمایش‌های بالینی بر روی زندانیان باعث شیوع بیماری در داخل زندان‌ها می‌گردد. (بیگی و تیموری، ۱۳۹۹ الف: ۱).

با توجه به شرایط کنونی همه‌گیری بیماری کرونا و تأثیر آن بر زندگی و وضعیت افراد جامعه، زندانیان نیز جز گروهی از افراد جامعه هستند که امکان دارد که با توجه به شرایط خاصی که دارند احتمال نادیده گرفته شدن آن‌ها وجود داشته باشد. از همین در زندان‌ها و مراکز اصلاحی و تربیتی از چالش‌های تأثیرگذار در شیوع بیماری در داخل این مؤسسات که نیازمند اقدام‌های مرتبط با پیشگیری و درمان است؛ هم‌چنانکه نبود تغذیه مناسب جهت بالا بردن سیستم ایمنی بدن نیز امری تأثیرگذار است؛ که رعایت این موارد برای حفظ جان انسان‌ها و جلوگیری از انتقال بیماری مورد نیاز است و با توجه به شرایط خاص محیطی که در آن ساکن هستند بسیار دشوار است. (بیگی و تیموری، ۱۳۹۹ ب: ۱) بنابراین،

برابر ماده ۱۸ دستورالعمل ساماندهی زندانیان و کاهش جمعیت کیفری زندان‌ها مصوب ۱۳۹۸ «در اجرای وظایف محوله در آیین‌نامه اجرایی سازمان و این دستورالعمل، دادستان‌ها مکلف‌اند به نحو مستمر در زندان حضور یافته و مشکلات قضای زندانیان را تا حصول نتیجه پیگیری کنند. همچنان که یکی از اقدامات قوه قضایی در خصوص بیماری اعطای مرخصی به زندانیان بیمار جهت پیشگیری از ابتلا گسترده بیماری به سایر زندانیان است. همچنان که بخشنامه رئیس قوه قضاییه در خصوص لزوم اتخاذ شیوه‌های مناسب در جهت پیشگیری از شیوع ویروس کرونا به داخل زندان‌ها و مؤسسات کیفری مصوب ۱۳۹۸/۱۲/۷ نیز مؤید همین مطلب است و اشاره دارد که ۱. با رویکرد کاهش ورودی افراد به زندان‌ها از صدور قرارهای تأمین منجر به بازداشت جز در موارد ضروری اجتناب گردد؛ ۲. با رعایت ضوابط و مقررات قانونی در اتخاذ تصمیمات قضایی از تأسیسات ارفاقی مندرج در قانون آئین دادرسی کیفری و قانون مجازات اسلامی از قبیل اعمال مجازات‌های جایگزین حبس، تعویق اجرای مجازات، تعلیق تعقیب و تعلیق مجازات در حد امکان قانونی استفاده شود. تمامی قصات دادرها و دادگاه‌ها مسئول اجرای این بخشنامه بوده و دادستان‌ها و رؤسای کل وظیفه نظارت بر حسن اجرای آن را عهده‌دار می‌باشند.

۳-۵- همکاری با تشکل‌های مردم‌نهاد

یکی دیگر از زمینه‌های صیانت از حقوق بیماران همکاری با تشکل‌های مردم‌نهاد است. با توجه به این‌که علاوه بر تلاش و از خودگذشتگی کادر درمان و مراجع دخیل در درمان بیماران وجود دارد. از سویی نیز، نیاز به مشارکت آحاد جامعه در کنترل بیماری‌ها است؛ این مورد در زمان بیماری همه‌گیر کرونا نمود بیشتری داشت چراکه با اعمال سیاست‌های فاصله‌گذاری اجتماعی از جمله مسائل پیش‌آمده برای بیماران که خود را به‌منظور جلوگیری از ابتلای سایر افراد جامعه قرنطینه نموده‌اند. لیکن، احتمال بروز مشکلات اقتصادی و نیاز به کمک‌های مالی و لوازم بهداشتی و... به وجود می‌آید که با مشارکت تشکل‌های مردم‌نهاد و نهادهای خیریه در راستای کمک به شهروندان بیمار با دادستان‌ها می‌بایست همکاری مستمر داشته باشند. همچنین، اعلام گزارش‌ها توسط این تشکل‌ها در راستای پیگیری و کشف جرایم مرتبط با پزشکی نقش به‌سزایی دارد. همچنان که برابر دستورالعمل مشارکت و تعامل نهادهای مردمی با قوه قضاییه مصوب ۱۳۹۸ در بند (پ) ماده ۷ نشست دادستان‌ها با نمایندگان نهادهای مردمی را پیش‌بینی نموده است؛ و در ماده ۲۸ دریافت گزارش‌های نهادهای مردمی همکار را که برابر ماده ۱۸ که از طریق سامانه جامع ارائه می‌شود؛ در مرحله پیش و پس از وقوع تخلف و جرم توسط دادستان‌ها و انجام اقدامات مقتضی را لازم دانسته است.

همچنین سلامت روانی نیز یکی از مباحث در حوزه حقوق بیماران است؛ زیرا با ابتلا به بیماری و به تبع آن مشکلات شخص و خانوادگی بیمار مشکلات سلامت روانی در افراد مبتلا به بیماری را برجسته‌تر

خواهد کرد. چراکه یکی از مصادیق سلامت روان را می‌توان ترس و هراس ناشی از شیوع بیماری دانست که تا حد زیادی بر کیفیت زندگی افراد اثر می‌گذارد. لیکن با بهره‌گیری از مراکز مشاوره و اطلاع‌رسانی با بهره‌گیری از فضای مجازی و کمک از سایر سازمان‌های مردم‌نهاد در راستای کاستن از اضطراب و استرس و مشکلات سلامت روان اثرگذار است.

نتیجه

با توجه به اینکه سطح سلامتی در جامعه یکی از مؤلفه‌های جامعه ایمن و پیشرفته را فراهم می‌کند و از موارد رفاه اجتماعی قلمداد می‌شود؛ لذا پیشگیری از مبتلا شدن شهروندان به بیماری و کنترل و درمان بیماری‌ها و در کنار آن توجه به حقوق بیماران یکی از موضوعات مهم در جامعه می‌باشد که نیازمند مشارکت همه‌جانبه قوای حاکمیتی بوده است. در این بین نیز قوه قضاییه با بهره‌گیری توان قضایی خود با استفاده از نهاد دادستانی به‌عنوان یکی از نهادهای مدافع حقوق عامه مردم نقش به‌سزایی در صیانت از حقوق بیماران بر عهده دارد؛ که با استفاده از ظرفیت قوانین و مقررات فراقضایی، تقنینی و فرو تقنینی می‌تواند در راستای پیشگیری از جرم، کشف جرم، احیای حقوق عامه، نظارت بر امور زندانیان و همکاری با تشکل‌های مردم‌نهاد نقش سازنده‌ای داشته باشد. همچنان که با در دست داشتن قوه قهریه ضابطان دادگستری نیز نظارت بر امور اجرایی را نیز عهده‌دار است. در نتیجه عملکرد مناسب دادستان در حوزه حقوق بیماران می‌تواند تا حدود زیادی حقوق عامه را ارتقا بخشد. در همین راستا می‌توان به‌عنوان مصداقی از صلاحیت‌هایی را که دادستان جهت صیانت از حقوق بیماران عهده‌دار می‌گردد به حمایت از اقرار آسیب‌پذیر جامعه در مواقع بیماری و ارائه خدمات درمانی از طریق تأمین اجتماعی و نظام بیمه، تهیه و توزیع اقلام بهداشتی و تجهیزات بیمارستانی، تجهیز بیمارستان‌ها و مراکز درمانی به کادر موردنیاز درمانی، کنترل و پیشگیری از اشتباهات پزشکی و قصور کادر درمان، لوازم بهداشتی پیشگیری و درمانی بیماران مبتلا به بیماری‌های همه‌گیر همانند دستکش، ماسک، مواد ضدعفونی‌کننده و تهیه به‌موقع واکسن و داروهای موردنیاز بیماری‌های خاص برای درمان؛ پیشگیری، تعقیب و مجازات سودجویان و سوءاستفاده‌کنندگان در مواردی که منجر به تهدید بهداشت عمومی از طریق امتناع از توزیع لوازم و وسایل بهداشتی موردنیاز در جهت پیشگیری از بیماری‌ها است؛ فراهم‌سازی دسترسی مطلوب و آزادانه به اطلاعات توسط بیماران برای آشنایی درباره بیماری پیشگیری از آن و نحوه درمان و مراقبت؛ توجه ویژه به حفظ حریم خصوصی بیماران در حوزه ارائه خدمات پزشکی و بهداشتی و درمانی؛ و همچنین توجه ویژه به کرامت ذاتی انسان‌ها و رعایت عدالت در ارائه خدمات بهداشتی و سلامتی و دسترسی به‌نظام کارآمد رسیدگی به شکایت که بر اساس اصل عدالت امری بسیار مهم است اشاره نمود. در پایان مقاله با استعانت از نتایج ذکر شده می‌توان نقض حقوق افراد جامعه را بارزترین تجلی خدشه در حقوق

عامه دانست، لذا دادستان به عنوان مدعی‌العموم در راستای احیای حقوق عامه شهروندان با استفاده از ظرفیت‌های قانونی خود در صیانت از حقوق بیماران می‌تواند نقش اساسی را داشته باشد.

پیشنهادها

۱. تقویت بستر خدمات‌رسانی الکترونیکی ادارات و نهادهای دولتی با توان دولت الکترونیک و نظارت مستمر توسط دادستانی بر این نوع خدمات و تعمیم آن به سایر بخش‌های خصوص در جهت ارائه خدمات غیرحضور و مجازی به مراجعه‌کنندگان علی‌الخصوص بیمارانی که نیازمند دریافت خدمات بهداشتی و درمانی هستند.
۲. نظارت مستمر توسط دادستان بر فعالیت ضابطین دادگستری و مراکز درمانی و همچنین نحوه توزیع خدمات درمانی و بهداشتی و وسایل پیشگیری از ابتلا و درمان بیماران در مراکز پزشکی و درمانی از جمله داروخانه‌ها و سایر مراکز و نحوه پاسخ‌دهی این مراکز در قبال بیماران در جهت احیای حقوق بیماران موردتوجه است.
۳. نظارت بر رعایت عدالت در سلامت توسط دادستان یکی از موارد مهم است که شامل دسترسی بدون تبعیض از لحاظ جنسیت، نژاد، قومیت، مذهب و سایر ویژگی‌ها به خدمات بهداشتی و درمانی علی‌الخصوص در مواقع شیوع بیماری‌های همه‌گیر و خاص است که می‌بایست در راستای صیانت از حقوق بیماران موردتوجه قرار گیرد.

منابع

- اکبری، عباسعلی، تیموری، مهرداد (۱۴۰۲)، «نقش و جایگاه متاورس در مراقبت‌های بهداشتی و درمانی»، مجله حقوق پزشکی، دوره ۱۷، شماره ۵۸، صص ۱-۱۱.
- السان، مصطفی (۱۳۹۹)، «مسئولیت مدنی دولت در قبال بیماری‌های واگیردار (بررسی موردی: کووید-۱۹)»، فصل‌نامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۳ ویژه‌نامه حقوق و کرونا، صص ۲۱۵-۲۴۳.
- آریز، سید محسن، خانی، محمد (۱۳۹۷)، «حمایت از حریم خصوصی بیماران از منظر فقه و حقوق موضوعه»، فصل‌نامه مطالعات اسلامی در حوزه سلامت، دوره ۲، شماره ۳، صص ۱-۱۲.
- بیگی، جمال، تیموری، مهرداد (۱۴۰۰)، «حق بر سلامت شهروندان حاشیه‌نشین به‌مثابه حق بشری و چالش‌های فراروی آن»، فصل‌نامه اخلاق زیستی، دوره ۱۱، شماره ۳۶، صص ۱-۱۳.
- بیگی، جمال، تیموری، مهرداد (۱۳۹۹ الف)، «مسئولیت دولت‌ها در پیشگیری و مقابله با نقض حق بر سلامت زندانیان در پاندمی کرونا»، کنفرانس بین‌المللی بحران کرونا و مسئولیت‌های حقوقی و اخلاقی مربوط به رعایت سلامت همگانی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- بیگی، جمال، تیموری، مهرداد (۱۳۹۹ ب)، «حق بر سلامت کودکان و نوجوانان محروم از آزادی و چالش‌های فراروی آن در بحران کرونا»، کنفرانس ملی سلامت اجتماعی در شرایط بحران، دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز.
- پور قهرمانی، بابک، تیموری، مهرداد (۱۳۹۹)، «چالش‌های فراروی نهاد سجل قضایی به‌عنوان ابزار کشف علمی‌جرایم با تکیه بر آیین‌نامه سجل قضایی مصوب ۱۳۹۸»، فصل‌نامه کارآگاه، دوره ۴، شماره ۵۳، صص ۵۹-۷۸.
- تیموری، مهرداد، بیگی، جمال، احدی، فاطمه (۱۴۰۰)، «چالش‌های فراروی حق بر سلامت زندانیان در پاندمی کرونا و مکانیسم‌های مقابله با آن»، فصل‌نامه حقوق پزشکی، دوره ۱۵، شماره ۵۶، صص ۴۶۳-۴۷۶.
- خسروپناه، عبدالحسین، سادات حسینی، اکرم السادات، دهقان نیری، ناهید (۱۴۰۰)، «مقایسه تکریم بیمار در متون اسلامی و پرستاری»، فصل‌نامه اخلاق پزشکی، دوره ۱۵، شماره ۴۶، صص ۱-۱۳.
- خسروی، حسن (۱۳۹۹)، «ابعاد حقوق بشری مداخلات درمانی و نجات‌بخش اختیاری یا اجباری بیماران کووید ۱۹»، فصل‌نامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۳ ویژه‌نامه حقوق و کرونا، صص ۳۸۷-۴۱۲.

- درخشان، داور (۱۳۹۹)، نقش دادستان در تضمین حق بر سلامتی؛ با تأکید بر مقابله با شیوع ویروس کرونا، چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشگاه قوه قضاییه.
- راسخ، محمد (۱۴۰۰)، «مبانی و نظام حقوق سلامت عمومی در وضعیت اضطراری»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۴، شماره ۹۵، صص ۵۷-۸۰.
- رشیدی، مهناز، اقبالی، کیوان، آجلی، لاهیجی، مهشید (۱۳۹۹)، ابعاد و چالش‌های حقوقی بین‌المللی ناشی از فراگیری کووید-۱۹، گزارش پژوهشی پژوهشکده حقوق عمومی و بین‌الملل، چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشگاه قوه قضاییه.
- رضانی قوام‌آبادی، محمدحسین (۱۳۹۹)، «بیماری همه‌گیر کرونا و صلح و امنیت بین‌المللی»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۳ ویژه‌نامه حقوق و کرونا، صص ۱۸۱-۲۰۰.
- ضمیری، عبدالحسین، نصیری حامد، رضا (۱۳۸۹)، حکمرانی مطلوب و نقش شفافیت در تحقق آن، پژوهشنامه فساد اداری، زمینه‌ها و راهبردها، معاونت پژوهش‌های فرهنگی اجتماعی مرکز تحقیقات استراتژیک، شماره ۵۲، صص ۱۷۳-۲۲۴.
- طهران نظیف، هادی، طهماسبی، محمدحسین (۱۳۹۷)، «نقش دادستان در صیانت از حقوق و آزادی‌های عمومی در حقوق کیفری ایران»، فصلنامه قضاوت، دوره ۱۸، شماره ۹۳، صص ۹۳-۱۲۰.
- عساکره، زینب (۱۳۹۹)، ضوابط و معیارهای تدوین قانون وضعیت اضطراری سلامت عمومی، گزارش پژوهشی پژوهشکده حقوق عمومی و بین‌الملل، چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشگاه قوه قضاییه.
- قاسمی، ناصر (۱۴۰۰)، «حق بر محرمانگی تصاویر درمانی بیمار در حقوق ایران (اسلام) و غرب»، فصلنامه پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، دوره ۸، شماره ۳، صص ۲۲۵-۲۵۴.
- مهرا، نسرین (۱۳۹۹)، «مسئولیت دولت در جبران خسارت قربانیان کرونا»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۳ ویژه‌نامه حقوق و کرونا، صص ۱۴۳-۱۶۱.
- نیازپور، امیرحسین (۱۳۹۹)، «اصول اجرا زندان پس از همه‌گیر شدن ویروس کووید-۱۹ (کرونا)»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۳ ویژه‌نامه حقوق و کرونا، صص ۲۷۷-۳۰۱.

The Role of the Prosecutor in Protecting the Rights of Patients, Manifestation of Public Law

Abstract

Considering that the level of health in society provides one of the components of a safe and advanced society and is considered one of the social welfare items; Therefore, preventing citizens from contracting diseases and controlling and treating diseases, along with paying attention to the rights of patients, is one of the most important issues in society. On the other hand, one of the institutions that protect the public interests of citizens, which can protect the rights of patients by using its legal capacities, is the prosecutor's office. Therefore, the purpose of this article is to recognize the legal status of patient rights in Iran's legal system and examine the role of the prosecutor in protecting the rights of patients as a manifestation of public law. This article is based on the descriptive and analytical method and the study of documents and library resources. The findings and results of the research indicate that the rights of patients have been recognized in many domestic and international documents; Also, prosecutors, as public prosecutors, in order to restore the public rights of citizens and protect the rights of patients, have powers such as crime prevention, crime detection, restoration of public rights, supervision of prisoners' affairs, and cooperation with non-governmental organizations.

Keyword: Prosecutor, Public Rights, Patient Rights Prevention, Treatment.